

Erdeink egészségi állapota 2010-ben

Az Erdővédelmi Mérő és Megfigyelő Rendszer 2010. évi egészségi állapotra vonatkozó adatai

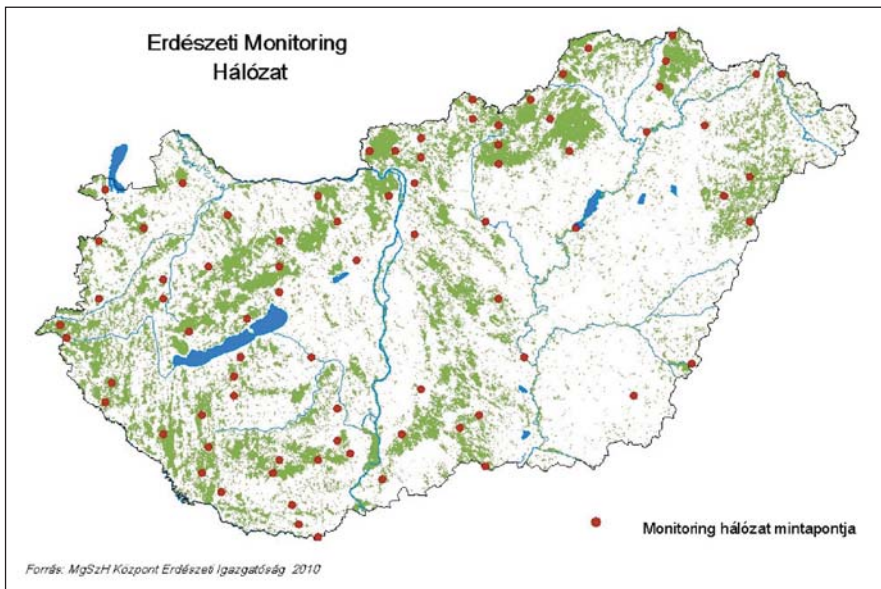
A mögöttünk álló vegetációs periódus időjárási szélsőségeit a hazai erdők egészségi állapota nem sínylette meg. A 2010-ben regisztrált károsítások mértéke az elmúlt évekhez hasonlóan alacsony átlagérték körül mozog. Jelentősebb epidémiák, grádációk nem voltak megfigyelhetők.

Az Erdővédelmi Mérő és Megfigyelő Rendszer (EMMRE) részeként több mint 20 év óta működik a magyarországi erdők egészségi állapotának monitoring-rendszere, az Erdővédelmi Hálózat (EVH). E rendszer célja erdeink biotikus és abiotikus környezeti tényezők hatására kialakuló egészségi állapotának felmérése, egyes erdei károsítások előrejelzése, a megelőzésükre, leküzdésükre való felkészülés. Az EVH részét képezi az európai erdők egészségi állapotát vizsgáló nemzetközi monitoring-hálózatnak is. A 2009-es és a 2010-es felvételeket részben az európai uniós Life Plus forrásból finanszírozták.

2010-ben az MgSZH Központ Erdészeti Igazgatóság szakemberei az ország erdeiben 77 mintaterületen végeztek vizsgálatokat 1848 darab mintafák egészségi állapotát értékelve. Bár a minták darabszáma jóval kevesebb a nemzeti szintre meghatározott, mintegy 1200 mintaterületnél, erre a kis mintára is elmondható, hogy a mintába került fák jól reprezentálják az országos fafajmegoszlást. Az értékelés egyaránt kiterjedt a mintafákon észlelt kárutonekre, a kiváltó károkozóra és a kár mértékére.

Az elmúlt vegetációs periódusban az egészségi állapot szempontjából legfontosabb tényező a csapadék volt, mely márciustól augusztusig minden hónapban meghaladta a sokéves átlagot. Így, habár júniusban és júliusban a napi átlaghőmérséklet az átlagosnál lényegesen magasabbnak bizonyult, a csapadéknak köszönhetően nem alakultak ki hosszabb aszályos időszakok. A párás, meleg idő viszont kedvezett a gombakárok megjelenésének.

A felmérés alapján az erdőkben észlelt összes károsítás közel kétharmadért, 65%-áért biotikus károsítók, 13%-áért abiotikus tényezők a felelősek. A közvetlen emberi hatásra kialakult ká-

rosítások aránya 12%. A károsításoknak mintegy 10%-a esetében a kiváltó tényező az előbbiektől eltérő (pl. tűz, magas talajvíz, erózió), illetve ismeretlen.

Az erdők egészségi állapota Európában, így hazánkban is, alapvetően a lombkorona vizsgálata alapján kerül értékelésre. Azokat a mintafákat, melyeken a koronában lombvesztés nem észlelhető, egészségesnek tekintik. Az MCPFE (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe) a lombvesztést az erdők egészségi állapota és vitalitása szempontjából alapvető indikátornak tekinti. A levélvesztés százalékos mértéke szerint az egységes kárfokozat-besorolás a következő: 0–10% tünetmentes, 11–25% veszélyeztetett, 26–60% közepesen károsított, 61–99% erősen károsított, 100% elpusztult.

Ez évben a lombkorona vizsgálata alapján a legjobb egészségi állapotban a bükk, az egyéb tölgy, a gyertyán és cser fajok, illetve a zömében ilyen összetételű erdők vannak. Közepes állapotot a lágylombos fajok, nyárak és az egyéb keménylombosok mutatnak, míg a sort a tölgyek, a fenyők és az akác zárják.

Habár a tölgyek 80-as években tapasztalt pusztulási folyamata lecsengett, nemcsak Ma-

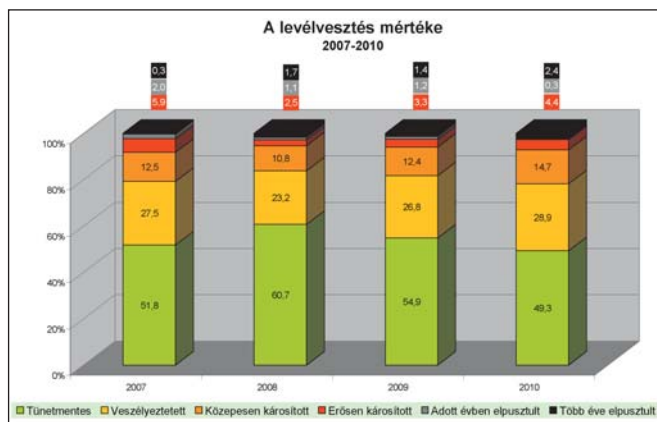
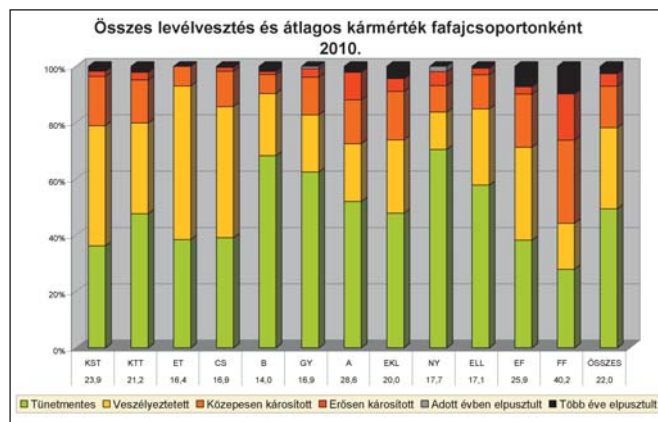
gyarországon, de európai szinten is se reghajtók voltak az elmúlt években.

A fenyők utolsó előtti helye köztudottan abból fakad, hogy hazánk klímatis viszonyai jellemzően nem ideálisak a túlélő erdőknek, s ezt erősítik a klímaváltozás hatásai is.

Külön vizsgálatot és elemzést is megérdemelne az akác utolsó helye, melynek több feltételezett oka is lehet. Egyrészt az országban viszonylag nagy számban találunk túltartott akácállományokat, melyek egészségi állapota már néhány év után is jelentősen romlik, másrészt az akác már rövidebb idejű nyári kánikulára is a levélkék egy részének ledobásával reagál. További magyarázattal szolgál az a tény is, hogy az utóbbi egy-két évtizedben számos, akáchoz köthető invazív rovarfaj terjedt el hazánkban, mint például a *Parectopa robiniiella* vagy a *Phyllonorycter robiniiella* aknázómolyok, avagy az utóbbi években észlelt *Obolediplosis robiniae* (akác-gubacsszúnyog), melyek elterje-

* MgSZH Központ Erdészeti Igazgatóság

dését egyre inkább észleli az egészségügyi monitoring.

Az összes levélesztés alapján a fák 49,3%-a tünetmentes (nincs észlelhető levélesztés), 28,9%-a veszélyeztetett (csekély levélesztés), 14,7%-a közepesen károsodott (közepes levélesztés), 4,4%-a erősen károsodott (erős levélesztés), 2,7%-a pedig elpusztult. A tünetmentes és veszélyeztetett (78,2%), illetve az e feletti károsítások (21,8%) aránya megfelel az európai átlagnak, ami 2009-ben 76,3%, illetve 23,7% volt.

A levélesztés átlagos mértéke 22%. Ezt jelentősen az akác és a feketefenyő lépi túl, előbbi nagy gyakorisága a magyar erdőkben az, ami az átlagot is lényegesen felfelé befolyásolja.

Összevetve a hazai erdők 2010-ben regisztrált – az egészségi állapotukat leginkább reprezentáló – lombvesztést a korábbi évek vizsgálati adataival, azt tapasztaljuk, hogy erdeink egészségi állapota idén sem változott kedvezőtlen irányba. A lombvesztés mértéke alacsony értéken maradt, kis szórást mutatott.

Biotikus károsítók

Az erdőkben észlelt összes károsítás csaknem kétharmadért biotikus károsítók a felelősek. E károsítók közül is kiemelkednek a rovarok (37%) és a gombák (26%).

Rovar okozta kár a mintafák 57,4%-án volt megfigyelhető, szemben a 2009-es

47,2%-kal. A károsítások átlagos mértéke 8,03%. A rovarok specifikusan egyes fajok bizonyos részeit károsítják.

A lombfogyasztók okozta kár aránya kiugró, annak ellenére, hogy az okozott átlagos kármérték mindössze 5,72%. Jellemzően a tölgy, cser, éger, kőris, akác, gyertyán, nemesnyár fajajokon figyelhető meg erősebb lombrágás.

Fenyőknél jelentős hajtás- és törzs-károkat okoz a fenyőilonca. Emellett, jellemzően másodlagos károsítóként, a farontók kárképe megtalálható a tölgy-, akác-, nyár- és fenyőféléken is.

Az egyes mintafákon fellelt gombakárosítások leggyakoribb tünetei a bekorhadt ággyök és a törzshadás. Ez utóbbi leggyakrabban a sarjzatot, illetve túltartott erdőkben jelentkezik. A tölgyeket idén nagymértékben érintette a tölgylisztharmat.

Gombákhoz kapcsolódó tünet az egyedek 32%-án jelent meg, az átlagos kármérték 19,08% volt. A párás, meleg időjárás ellenére a gombák okozta károsítások 2010-ben sem az egyedek érintettségét, sem a károsítás mértékét tekintve nem emelkedtek.

Abiotikus károk

Főként az időjárási és klimatikus tényezők okozta abiotikus károk aránya az észlelt összes károsításon belül mintegy 13%. Időjárás okozta károsítások a mintafák 16,2%-án észlelhetők. A lege-

rősebb károkat a gyertyán-, az akác-, egyéb keménylombos és a nemesnyárfajok szenvedték el.

A rövid ideig tartó forró periódusok hatása idén kimondottan kismértékűnek bizonyult. A hősegre érzékeny fajok – leginkább a tölgy, az akác és a gyertyán – esetében volt érzékelhető.

Fagyérzékenyséjük miatt kiugró a fagykár – fagyléccel – érintett cser egyedek száma. A fagyléccesedés egyes nemesnyár-fajtáknál is rögzítésre került.

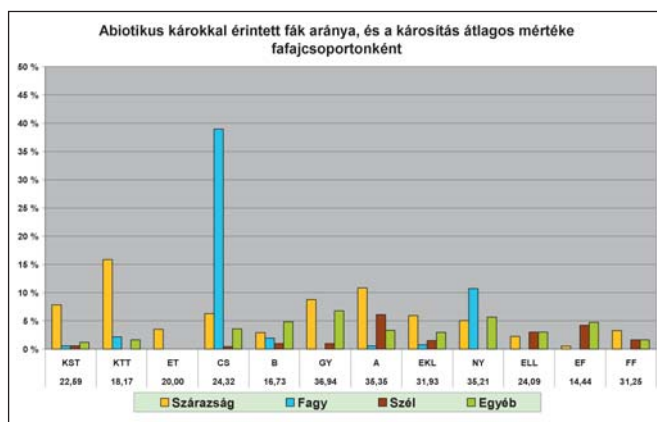
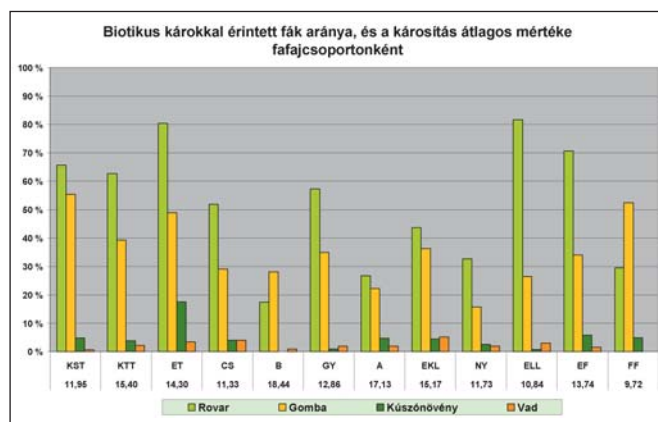
A felvételi időszakot megelőző viharok szélteresei és széldöntései is megmutatkoznak az arra érzékeny fajokon.

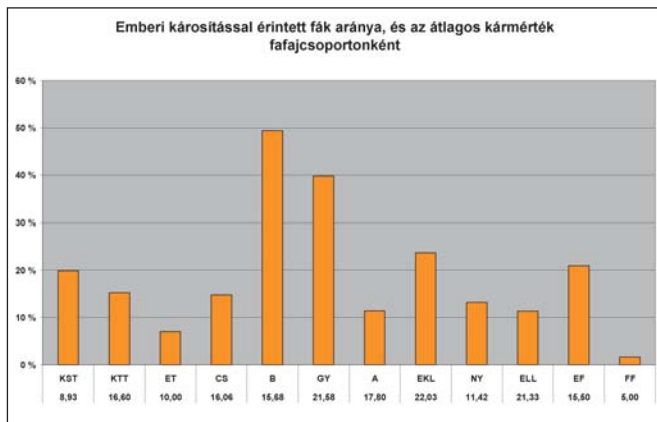
Abiotikus károknál különösen indokolt kiemelni, hogy a monitoringrendszer az adott évben észlelt, de nem feltétlenül ugyanabban az évben megjelent károsításokat is kimutatja.

Emberi károsítás

Leggyakrabban a nem kellő körültekintéssel végzett erdei munkák (pl. közelítés során kéreg- és törzssebzés, talajtömörödés, fahasználat okozta koronatorés, csemetetaposás) következtében jelentkeznek az emberi károsítások, melyeknek az összes károsításon belüli aránya 12%.

Érdemes megfigyelni, hogy a jellemzően sima kérgű fajok esetében a kár mértéke és gyakorisága lényegesen nagyobb.

Holtfák

Fontos – elsősorban természetességi – mutató az erdeinkben előforduló holtfák mennyisége. Arányuk az EVH mintafák között 2,7%, mely érték természetesen csak az álló elpusztult egyedeket foglalja magába. E mennyi-

Összegzés

Az európai erdők egészségi állapotát vizsgáló hálózat 2010-es, kontinens szintű összesített adatai még nem kerültek publikálásra, így csak a 2009-es, európai erdők egészségi állapotára vonatkozó jelentésben foglaltakkal, első-

ség az egyébként egészséges erdőben normálisnak tekinthető. A holtfák aránya a folyamatos erdőborításos, egyre inkább extenzív erdőművelés során folyamatosan nőni fog, ami nem feltétlenül káros jelenség.

sorban trendekkel tudjuk összevetni a hazai vizsgálati eredményeket. Ez alapján Európában az elmúlt 10 évben a vizsgálati helyek mintegy kétharmadán nem volt szignifikáns változás, míg a maradék egyharmadon gyenge romlás figyelhető meg. Természetesen az állapot- és státuszadatok regionálisan és fajonként is változóak, mivel az átlag több mint hétezer vizsgálati pont adataiból származtatódik.

Magyarországot tekintve az elmúlt évek és a 2010-es vizsgálatok alapján elmondhatjuk, hogy az egészségi állapotban szignifikáns negatív trend – szemben az európai szinten tapasztalt gyenge romlással – nem figyelhető meg.

Az Erdővédelmi Hálózat vizsgálatairól készült éves jelentés – a korábbi évek jelentéseivel egyetemben – az MgSzH honlapján (www.mgszh.gov.hu) érhető el.

Változás az erdészeti igazgatás szervezeti felépítésében

2011. január elsejétől a közigazgatási hivatalok jogutódaiként létrejöttek a megyei kormányhivatalok, ahová integrálódott a területi államigazgatási szervek jelentős többsége, köztük az erdészeti igazgatás is.

A változás jogi alapját a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatalról szóló 327/2010. (XII. 27.) Korm. rendelet és a Fővárosi és megyei kormányhivatalok mezőgazdasági szakigazgatási szerveinek kijelöléséről szóló 328/2010. (XII. 27.) Korm. Rendelet biztosítja.

A kormányrendeletek értelmében az erdészeti igazgatás 19 megyei és egy fővárosi kormányhivatal keretei között működik. Az erdészeti igazgatóságok a korábbi felépítéshez hasonlóan 10 megyei hivatalba integrálódtak, illetékességi területük nem változik. A megyei hivatal élén a kormány megbízott áll, mellette pedig a hivatalvezető és az ő szakmai helyettese, a főtitkár irányít. A központi irányítást a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága látja el.

A kormányrendeletek alapján megváltozott a megyei erdészeti igazgatóságok elnevezése is.

Az illetékességi területek, ügyfélszolgálati helyek, és egyéb, az ügyfeleket érintő jellemzők az erdészeti igazgatásban nem változtak.

Az erdészeti igazgatóságok új neve és címe a táblázatban található.

Megyei Kormányhivatalok Erdészeti Igazgatóságainak listája és levelezési címe

- Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
6000 Kecskemét, József A. u. 2.
6001 Kecskemét, Pf. 130.
- Baranya Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
7633 Pécs, Lázár Vilmos u. 12.
7602 Pécs, Pf.: 274.
- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
3526 Miskolc, Blaskovics László u. 24.
3501 Miskolc, Pf.: 554.
- Pest Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
1055 Budapest, Kossuth tér 11.
1369 Budapest, Pf.: 368.
- Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
4025 Debrecen, Bajcsy-Zsilinszky u. 16.
4001 Debrecen, Pf.: 9.
- Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
3300 Eger Klapka Gy. u. 1/B.
3301 Eger, Pf.: 41.
- Somogy Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
7400 Kaposvár, Petőfi tér 1-3.
7401 Kaposvár Pf.: 149.
- Vas Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
9700 Szombathely, Batthyány tér 2.
9701 Szombathely, Pf.: 24.
- Veszprém Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
8200 Veszprém, Szent Margit park 2.
8201 Veszprém Pf.: 122
- Zala Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
8900 Zalaegerszeg, Zrínyi u. 36.
8901 Zalaegerszeg Pf.: 209.